
A csendes óra és családi áhitat könyve *az 1938. évre*

A minden napra szóló igemagyarázatokat és imádságokat református néptünk minden rétege használhatja.
A 380 oldalas könyv ára izléses kiállításban 28 Lei.

Leszakithatós bibliai tömbnaptár

az 1938. évre. — A minden napra igemagyarázatot, imádságot és éneket tartalmazó tömbnaptár falra akasztható, vagy íróasztalra állítható, művészi kivitelű kemény hátlappal 48 Lei.

Uram taníts minket imádkozni

Irta: Dr. Horváth Jenő. Ára 5 Lei.

Dr. Ravasz László:

Hit és engedelmesség

Prédikációk, beszédek, cikkek, előadások. 350 oldal. Ára 180 Lei.

Hazafelé.

Elmélkedések és imádságok nők számára. Finom indiai papíron előállítva ára: **200 Lei.**

DR NAGY GÉZA:

Akik kösziklára építettek.

Ára 150 Lei.

A zarándok útja

Irta: BUNYAN JÁNOS. Fordította: SZABADI BÉLA.
Olcsó népies kiadás. — Ára 25 Lei.

Zengjen hálaének

A VII-ik bővített kiadás tartalmazza a régi énekeken kívül a pályadíjat nyert IKE indulót, valamint 25 újabb éneket. Ára 10 L.

A mi dalaink

ifjúsági daloskönyv második bővített kiadása. Ára 15 Lei.

Megrendelhetők az „Ifjú” kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theol.

Megjelent!

Megjelent!

JOH. VAL. ANDREĂ:

Az Ur jámbor szolgálója

cimű, 1619-ben megjelent, a lelkipásztori élet és hivatás felfogására vonatkozó verses műve *Dr. Makkai Sándor* művészi fordításában. Az Út előfizetői, akik előfizetésükkel a múlt, 1937. év végéig rendben vannak, ingyen kapják.

DR. IMRE LAJOS:

Hivatás és élet.

Ez a nagy hittel és hivatással megírt, harminchat tanulmányt, prédikációt és át előadást tartalmazó könyv nem hiányozhatik senkinek az asztaláról, aki a modern hitélet kérdéseivel foglalkozik, de egyben azoknak könyvtárából sem, akik vezérlő erőt akarnak meríteni maguknak az élet útvesztőjéhez.

Ára 150 Lei. A pénz előzetes beküldése mellett portómentesen küldi a Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Könyvosztálya, Cluj, Strada Baron L. Pop 5.

LÁSZLÓ DEZSŐ:

Az anyaszentegyház élete és szolgálata

A kb. 180 oldalas könyv tartalmazni fogja: 1. Theológiai alapvetés, 2. Az egyházzól. 3. Az egyház munkáiról (az igehirdetés, szeretetszolgálat, egyházi feyelmezés, egyházkormányzás, az egyház theológiai munkája). 4. Az egyház munkásairól. 5. A gyakorlati theologia alapkérdésel. — Előfizetési ára az összeg előzetes beküldése esetén 90 Lei. Utánvétellel sokkal drágább.

Kagawa

a nagy japán keresztyén. Irta: Imre Lajos. Ára 8 Lei.

Moody Dwight

Mozaikok egy világmisszionárius életéből. Irta: Dr. Horváth Jenő. Ára 6 Lei.

Uram taníts minket imádkozni

Irta: Dr. Horváth Jenő. Ára 5 Lei.

DR. NAGY GÉZA:

Akik kösziklára építettek.

Ára 150 Lei.

Megrendelhetők az „Ifjú” kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.

és erre a kérdésre : miért halok meg? — a világban való határozott élet-igenléssel, a faj örökkévalóságának bõmbõlõ jelszavaival válaszol.

A mai tömegember nem ismeri a bûnbánatot. Élete „felfelé ivelõ” élet. Új pozíciók kivívása ezen a világon. Új hódítások, diadalmas háborúk reménysége nem is alkalmas talaj a bûnbánatra. Errõl az útról nem igen van megtérés. A faji kiteljesedés, a „faj magasabb küldetése” nem ismer megállást sem, a megtéréshez így szükségképen sohasem juthat el.

Pedig Isten csak ezt kívánja mindenkitõl. A bûnbánatot. Igénk eredeti szövege szerint: „bûneink rajtunk vannak és miattuk *elolvadunk*.” Ugy olvadunk el, mint a gyertya a láng miatt. A bûn emészt, mint a tûz. A bûnbánat reádõbbenés erre a pusztulásra, erre a feltartóztatlan széthullásra, megsemmisülésre. A bûnbánat, belki bõjt olyan állapot, „mint amikor a katona az õrhelyén van : Tûskor is eszébe jut katonai eskûje, de itt, az õrhelyen õntudatosítja, szüntelenül erre gondol” (*Tertullianus*). Ennek a nyomorúságos állapotnak a meglátása, a bûneink miatt való feltétlen elpusztulásunk õntudatosítása vezet el bennünket ehhez a kétségbeeséshez : Milyen élnénk hát? „Van-e egyáltalán lehetőség a mi emberi erõnkön, erõfeszítésünkön belül arra, hogy megmaradhassunk? Nem szükségképen-e a mi pusztulásunk? Bûneink és vétkeink rajtunk vannak! Élhetünk-e, megmaradhatunk-e?”

Erre a kétségbeesett emberi kiáltásra, erre a bûnvallomásra, minden emberi segítségérõl való lemondásra Istennek elsõ válasza az: *Élek én!* „Ezzel ugyan nem sokra megy a halállal vívõdó ember, — válaszolja a világ hitetlensége — ha Isten él és mi meghalunk. Ha õ dicsõségben, mi nyomorúságban élünk. Miféle támogatás van abban, ha Isten él?” És megismétlõdik a keresztényiség elsõ századainak nagy pogány ellenfele, Cecilius, támadó refrénje a mai ember ajakán: „Hogy vártok ti jót istenektõl, aki csak az újra feléledõkön (fellámadottakon), de az élõkön nem tud segíteni?”

De a hívõ ember számára a legnagyobb vigasztalás van elrejtve ebben a két szóban: *élek Én*, mert tudja, hogy az élete, de minden élet van elrejtve ebben a bizonyosságban, ebben az isteni Kijelentésben. Él az Isten! Mennyi reménység forrása ez a hit-tapasztalat! Él az Isten! Mennyi örõm, mennyi vigasztalás indul innen el! Él az Isten! A mi Atyánk él Benne, akinek élete gyermekeinek életét is biztosítja. És a megtérõ, a bûnbánó gyermeke felé atyai szavával indul el: „vajjon kedvetem lelem-e a bûnös halálában? Nem inkább a bûnös megtérésében lelem-e kedvetem, hogy éljen? Miért haljatok meg?”

A halál a hitetlen, bûneit megbánni nem akaró ember számára rettenetes büntetés. Ő nem tudja, mert nem hiszi, hogy a halál a bûnnek megszûnése és általmenetel az örökkéletre. (H. K.) Nem látja, hogy csak tûnõ pillanat az elmúlt és örökkévaló élet határán. Nem vége, de kezdete az életnek. És mert nem látja és

nem hiszi, mert bűnei miatt nem hiheti ezt, élete legnagyobb kérdése: a halál. Gögje mögé menekül, emberi örökkévalóságról beszél, bálványokat állít maga elé. Nem gondol mámorában arra, hogy ha a bálvány ledől egyszer, darabokra hull és nincs emberi erő, mely visszaállítsa régi helyére. Nem hallja meg Isten szólítását, mert süketté lesz saját ordítása miatt.

Pedig Isten ehhez köti az életet: *Térjetek meg!* A vajudó idők antitézise volt mindig ez a felhívás! Megtérni annyit jelent, mint egészen hátat fordítani eddigi életünknek. Nem *ki* térést jelent és nem *el-térést*. Tökéletes hátraarcot jelent eddigi életünkkel szemben. És az nehéz és a teljesíthetetlen a gögös ember számára. Ez volt nehéz és nehéz ma is „Izrael házának“, ez nehéz ma is mindenkinek, aki a kizárólagosság elvére építi fel élete házát.

Mindarra, ami ma ezen a világon történik, prófétai izenetben jön ítéletesen és sóhajtásként mégis az isteni izenet: *miért halnátok meg?* Erre a kérdésre csak az Istenbe vetett örvendező hit tud válaszolni: „Élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus!“

5. A jövendő beszéde.

Amos 3: 1—8. versek.

Ennek a résznek az az értelme, hogy amint minden mozdulásnak oka van, úgy oka van a prófétálásnak is. A dolgok mozdulásából tudni lehet, hogy *valami történt*, a próféta szavából tudni lehet, hogy *fog valami történni*.

És a megoldást a 8. vers adja számunkra: „Ki ne rettegne, ha hallja az oroszlán ordítást? Ki ne prédikálna, ha hallja, hogy szólt az Úr!“

A sátán, mint ordító oroszlán járja körül a mi életünket. Milyen nagy kegyelme ez az Uristennek, hogy a bűnnek hallható hangja, látható jele van. A mi bűnhöz kötöttségünk miatt azonban ezt a hangot csak akkor halljuk és a jelt csak akkor [látjuk, amikor már történtté, praeteritum perfectummá, elkövetett rossz cselekedetté lett az életünkben. Csak akkor döbbenünk rá rettenetes valóságára, amikor már hatalmába estünk, amikor már befejezett tény elé állít bennünket a lelkiismeret, a jövendő beszéde.

Az Isten teremtett világában csodálatos okozati összefüggés van a történések között. Ez az, amit közönségesen világrendnek szoktak nevezni. Minden, ami mozdul, mozdítottatott, minden, ami indul, indítottatott, minden, ami létezik, teremtettet, minden nem önmagában, de magán túl utalva keresi és találhatja meg az okát. Nincs semmi, aminek nem lenne oka. Az ember, aki idetapad a mindennapi eseményekhez, aki tekintetét nem tudja felemelni a mindennapi élet küzdelmeiből, nem tudja meglátni az okokat és a robotos, rohanó életében nincs ideje arra, hogy a sok esemény között, a sok „történt“ dolog között arra nézzen, ami „fog történni.“

És ha néz is, ez a „jövő ideje“, az életünk csak a tér és idő korlátai között marad, mert nem tudja meglátni a bűn rettenetes

valóságában, a megtörtént bűnök között azt a jövendőt, amire Isten épen a megtörtént események sodrában mutat leginkább reá és épen a szüntelen történésben figyelmeztet, a szüntelen elmúlásban mutat reá a soha meg nem szünőre, a mindig ugyanarra, a változtathatatlanra: kegyelmére.

Kegyelmének jele a prófétai beszéd. Az, hogy mindennek dacára megszólít bennünket. Megállt a tovarohanó időben és számadásra von. Rámutat arra, hogy az élet oka az ő kegyelme. Rajta kívül nincs élet és Ő az egyetlen, akinek önmagán kívül senki és semmi másra nem volt szüksége ahhoz, hogy legyen. Épen a jövendő beszéde: a prófétai szó mutat reá újra és újra, ha olvassuk, ha halljuk, ha hirdetjük, hogy ebben a nagy változásban, ebben a nagy összefüggésben és gabalyodásban, ebben a nagy khaosban, amit modern életnek nevezünk, minden történés okozati összefüggésben van a bűnnel. Ez az élet, mely a vízszintes síkban elfolyó emberi történések sorozata, oklángolattal oda van kötözve az első bűnhöz. Ez a rettenetes múlt, ez a „valami, ami történt“ teszi reménytelenné a jövendőt, teszi kilátástalanná a holnapot a legszomorúbb legyőzettségben és megalázottságban, de a legmámorosabb és legrózsásabb győzelemben is, ha csak olyan eszközökkel akarunk ezen változtatni, aminek indítását, okát ebből az életből akarjuk kitermelni, ebben az életben akarjuk megkeresni, emberi összefogás, nagyotakarás, megfeszített próbálkozás árán. Ami ebből a bűnös történésből születik, az csak bűnös történés marad a jövőben is.

Isten a prófétákon keresztül, a jövendő beszédében mutat reá, hogy ebben a világban csak akkor lehet valami maradandó, valami, amit értéknek lehet nevezni, ha okát nem ez a világ, de a világtól független kegyelem adja. *Az Úr szólt*: ez az a boldog felismerés, mely a jövendőről beszéltette a prófétákat. *Az Úr szólt*: ez az a boldog tapasztalás, melyből megtudjuk, hogy az Úr hozánk szólt, velünk törődik megszólításában, arra méltóztat, hogy megszólítson. *Az Úr szólt*, ez az oka annak, hogy van értelme az életnek, a küzdelmeknek, a megpróbáltatásoknak; az Úr szólt: ez tesz képessé arra, hogy a múlt rettenetes beszédében: a bűnök marcangolásában is meghalljuk a jövendő beszédét, merjünk indulni új élet, új lehetőségek felé és találjuk meg minden örömünk, minden vigasztalásunk, minden felemeltetésünk okát ebben a kegyelmi tényben: az Úr szólt.

Nagy József.

A legújabb theologiai munka.

Karl Barth: Die Lehre vom Wort Gottes, II. Halbband, Zollikon 1938.

A theologiai tudományos világ minden tekintete jelenleg egy már rég várt s az idén megjelent könyvre irányul: a Barth Dogmatikájának második kötetére. Ha e monumentális (a név- és tárgymutatókat leszámítva 990 oldal) mű címét elolvassuk, „Az Isten Igéjéről szóló tan, Egyházi Dogmatika Prolegomenája“, második félkötet, mindjárt feltűnik, hogy ez még nem akar azzal az igénnyel fellépni, hogy teljes Dogmatika lenne. Ez még csak bevezetés az első félkötettel (510 oldal) együtt. Maga a Dogmatika ezután következik négy folytatólag számozott kötetben: II. Az Istentan, III. A Teremtésről szóló tan, IV. A Kibékítésről szóló tan, V. A Megváltásról szóló tan, amely az eschatológiát fogja magába foglalni. Természetesen ezek is félkötetekre fognak oszlani, ha talán nem is valamennyi, de a legtöbb. Leghatalmasabb lesz, — ha az Isten életet és erőt ad szerzőjének a további munkára, — a Kibékítésről szóló tan.

De térjünk vissza az előttünk levő könyvre, amellyel annyival is inkább kötelességünk foglalkozni, mert mindazon egyetemeknek és akadémiáknak van ajánlva, amelyek tiszteletbeli doktorrá, illetve professzorrá választották a könyv íróját s így a sárospataki theologiai akadémia és a *mi Theologiai Fakultásunk* is abban a megtisztelésben részesültek, hogy azok között lehetnek, akiknek ez a nagy mű ajánlatik. Nekem személyesen kimondhatatlan érték ez a könyv. Minden egyes sorát amikor olvasom, magam előtt látom a Professor Úr prófétai egyéniségét, amint a német szeminárium nagytermében (ott tartja előadásait) ő maga mondja el, mint egy bizonyoságtételt, mindazt, amit e könyvben találunk. Hálát adok Istennek, hogy ott lehettem e könyv megszületésének oly nagy részénél, hogy sóvárogva várhattam három szemeszteren keresztül a délután négy órát, a Dogmatika óra kezdetét.

A könyv folytatása az 1932-ben megjelent első félkötetnek. Abból az első kötetből emlékezetünkbe kell idéznünk az Ige három formáját: a Kijelentést, a Szentírást s az Igehirdetést. Az Isten egyetlen egy Igéjének ez a három formája van. E három közül a Kijelentéssel kezd részletesen foglalkozni az első kötetben. (8. §.) Ez a második része az Igéről szóló tannak, ami átnyulik a másik félkötetbe is, ahol tehát a Kijelentésről van szó, majd a Szentírásról (III. rész), az Igehirdetésről (IV. rész.)

Az egész prolegomenának célja tisztázni Isten fogalmát. Célja, hogy megmutassa, hogy Isten Igéje Isten maga az Ő kijelentésében (I. 1:311 v. a Szentírásban, 505 old. I. 2 kötet), az egyházi igehirdetésben (I. 2, 831 old.)

A Kijelentésre vonatkozólag ezt világosítja meg három nagy kérdésben: ki a Kijelentés alanya (8§—12§), tárgya (13§—15§) és hogyan jut a Kijelentés az emberhez (16—18§). A Kijelentés alanya a Szentháromság egy örök igaz Isten. Az első fejezetben (8—12§) így a Szentháromságtannal foglalkozik. Természetesen nem tárgyalja az egész istentant, csak annyiban, amennyiben felelnie kell a felvetett kérdésre: ki a Kijelentés alanya? Ezzel az első szakasszal ér véget az első félkötet.

A most megjelent kötet, a II. rész, a második szakasszal kezdődik, amelyik a Kijelentés tárgyát kutatja. A Kijelentés tárgya az Isten testté lett Igéje. Ezért ez a fejezet az Ige megtestesülésével foglalkozik. A harmadik fejezet a hogyan? kérdésre felel, amelyre nem valami antropológiával felel meg, hanem a Szentlélek kitöltése tanával. A második és harmadik fejezet egymással való szoros kapcsolatát árulja el a művészi szerkezet is. Mindennek a második fejezetben megvan a maga megfelelője a harmadik fejezetben. Egymást szimmetrikusan egészítik ki. A 13. § az Isten szabadságáról szól, amely szerint ő szabad, képes magát az embernek kijelenteni, a 16. § az embernek az Isten iránti szabadságáról, amely szerint a Szentlélek kitöltése által képes az Isten kijelentését felfogni. A 14. § a Kijelentés idejéről szól, tehát arról, hogy az Isten a maga idejét nekünk ajándékozta, hogy magát kijelentse, s így a kijelentésben magát ajándékozta, s ezzel szimmetrikus a 17. §, ahol a Kijelentés fényében a vallások, mint az emberi hitetlenség, bálványimádás és önigazságosság jelennek meg. A vallás lázadás Isten ellen. A vallás istentelenség. Az ember ideje még itt sem, vagy talán éppen elsősorban itt nem egyezik az Isten idejével. A Kijelentés mintegy felemeli (aufhebt), megszünteti a vallást, azért, hogy igaz vallást teremtsen, kiválasszon, megigazítson és megszenteljen. A 15. § a Kijelentés titka c. alatt a megtestesülés csodájával ismerkedünk meg. Ez nem egyéb, mint Ján. 1:14-nek az exegézise, s a „fogantatott Szentlélektől, született szűz Máriától” tételnek az eddigi theol. irodalomban legragyogóbb magyarázata. A kijelentés titkában az Isten Fia emberré lett — hogy mi Isten gyermekei legyünk. A megfelelő 18 § az Isten gyermekei életével foglalkozik.

A III. rész a Szentírással foglalkozik, s három §-ra oszlik a Kijelentésről szóló rész három szakasza szerint: az első szakasz megfelelője: Isten Igéje az Egyház számára. Isten a maga kijelentését adja a prófétáknak és Mózesnek, az apostoloknak és az evangélistáknak. Az egyházhoz az által beszél, hogy ezek a kijelentést írásba foglalják. De ezeknek írásain át ugyanaz az Úr beszél az egyháznak, mint aki a prófétáknak és az apostoloknak beszélt. Isten Igéje itt is, ebben a formában, a Szentírásban is egyenlő,

azonos Istennel. Nem arról van tehát szó, hogy ő most kevésbé jelentené ki magát. A kijelentés objektumának megfelelője a tekintély kérdése, az Egyház tekintélye, amelyik magának csak egy közvetett, relativ és formális tekintélyt tulajdoníthat, mert közvetlen és tartalmi tekintélye csak a Szent Igének lehet az egyházban. A róm. állásponttal szemben kimutatja, hogy a tényleges tekintély ott teljesen hiányzik, mert el van szaktívva a feltétlen tekintélytől. Igazi tekintély csak az Ige alatt, tehát csak az evangéliumi egyházban létezik.

A Szentlélek kitöltetésének megfelelő itt az Egyház szabadságáról szóló 22. §. Közvetlen és korlátlan szabadsága csak az Igének lehet az egyházban.. Magának az egyháznak csak az Ige alatt lehet szabadsága, de ez az egyetlen igazi szabadság, nem pedig az új protestánsok ügyvélt szabadsága, amelyik nem különbözik a zsarnokságtól.

A IV. rész az egyházi igehirdetéssel foglalkozik. Foglalkozik az igehirdetéssel, mint az egyháznak adott megbizafással, amelyikbe ezért úgy emberi, mint isteni szavak vannak. A tiszta tan ezért problémája az egyháznak. Majd a Dogmatikával, mint az egyház funkciójával foglalkozik.

A hatalmas munka nem akar valami elszigetelt Dogmatikát nyújtani, amelyik bár alapozódik a többi theol. disciplina eredményére, de azokat csak feltételezné. Elmondhatjuk nyugodtan, hogy akármilyen theol. disciplina után kutassunk benne, mindent megtalálunk. Vannak kiváló exegetikai és biblika-theológiai részek benne, amilyen: a synoptikusok és János christológiájának különbözősége (15. és köv. old.), több Apokalipsisbeli hely a 14. § 1 pontjában a Zeit der Erwartungs pontban a 79—81 old. teljesen biblika-theol., amelyben az Újszövetség Ószövetségről szóló bizonyítgatását állítja össze. A 15. § 2. pontja a Ján. 1:14 exegézise „Igaz Isten, igaz Ember“, a 3. pontban pedig Luk. ev. 1:34 és köv. verseit exegetálja. Nem riad vissza azon helyek magyarázatától sem, amelyeket például a természeti theol. hivi a természeti kijelentés megdönthetetlen bizonyítékainak vesznek és sorra exegetálja a Róm. 1:18 köv., Ap. Csel. 14. és 17. részeket (332 és köv.) oldalakon. A „Die Liebe Gottes“ c. pontot (408. old.) a nagy-parancsolatra és az irgalmas szamaritánus példázatára építi fel, de természetesen nem feledkezik el ott a különböző jánosi helyekről sem. A III. és IV. részekben sokkal kevesebb az exegézis, ami a tárgynál fogva bár érthető, de egyes helyeken mégis elvárná az ember, például amikor az egyházi hitvallásról beszél. A 693 és köv. old. ennek exegetikai megalapozása: a homologia szó előfordulása az Újszövetségben, vagy fontos helyek, mint pl. Máté: 10:32—33 exegézise.

Alig van ószövetségi könyv, amelyikből nem idéz, újszövetségi könyv pedig csak egy van: a János III. levele, amelyik nem szerepel.

Dogmatörténeti anyaga legalább is olyan nagy, mint az exegetikai. Nincs a theológia történetének olyan része, amelyből ne

idézne, még pedig eredetiből. Nem csak a régi, még a ref. kor előtti római kath. szerzőktől idéz, hanem az azutániaktól is. Szeret a dogmatörténetből egy-egy jellegzetes alakot kiemelni, s annak állítását exegetálva szegzi le mondanivalóját. Sokszor egy-egy fogalmat mutat fel a theologiai gondolkozás folyamán, így például a vallás fogalma történetét (310—317 old.), vagy pedig az egyházi traditio fogalma (608—637 old.) történetét.

Egyháztörténeti — hiszen tulajdonkép a dogmatörténet is részét képezi annak — anyaga sem szegény, s főleg minőségileg rendkívül gazdag.

Részben mint egyháztörténeti, de részben mint gyakorlati theologiai értéket említhetjük az egyházi ének történetéről szóló részt, amint az „A kijelentés szubjektív lehetősége“ c. pontba bele van ágyazva, s fel van tárva, hogy melyik korban volt az egyházi ének valóban felelet Isten ígéjére, s melvikben volt ez valami egészen más.

De még mindig keveset mondtunk erről a könyvről, ha itt megállunk. Keveset, mert még nem mondtuk ki azt, hogy ezt a hatalmas anyagot Barth professzor a maga tudományos és hívő egyéniségén egészen átdolgozza, életet önt az idézetekbe is, beledolgozza a maga rendszerébe, amelyet nem ő talált ki, hanem amelyik neki az Igéből adatott. Bár ilyen sok anyag van benne, mégis egységes, rendszeres dogmatikai mű.

Ő a jelennek szól, a most élő embernek, ő nem egyéni véleményt ad, hanem egyházi dogmatikát ír. Az egész könyvön látszik, mennyire égetik az egyház, a hitvalló egyház jelenleg leg-súlyosabb problémái. Az Ószövetség, mint a Krisztusról szóló bizonyágtétel (14. § 2 pont), vagy pedig az egyház hitvallásáról (20. §), vagy az egyházban levő szabadság kérdései ezért annyira részletesek. Mert ő hitvalló theologus. Nagy munkájában van bizonyos hitvallásszerűség.

Ő hitvalló theologus, aki határozottan elkülöníti magát az újprotestánsoknak nevezett háresistől. Ő evangélikus theologus, s nem újprotestáns. Különösen a 20. és 21. §-ban (a tekintélyről és szabadságról) mutatja ki az újprot. háresis jellegét, reámutatva arra a közös gyökérre, amely ezeket a róm. kath. egyházzal összetartja.

Horváth István.

(Folytatjuk.)

Vallásitanításunk nehézségei.*

— Lelkészerlekezleti előadás. —

I.

Elnöktestvérünk felkérésére szíves örömmel fogadtam el ez előadás megtartását, mert úgy hiszem, hogy kezdeményezésünkéből megindulhat egy olyan tevékenység, amely vallásitanításunk nehézségeit elhárítja.

Egyházunk elé állított feladatok között legfontosabb a vallásos nevelés feladata; melynek sokféle ágazó munkássága mellett a legelső helyen áll a *vallásitanítás*. Csodálatos, hogy míg a belmisszió többi ágaiban évek óta rohamosan fejlődő, élénk és buzgó tevékenység mutatkozik, addig a vallásoktatásunk érdekében — mióta az új valláskönyvek kötelező használatra bevezetettek — egyetlen lépés se történt. Pedig egyházunk munkásságának egyetlen ága sem kíván olyan nagy felelősséget, mint a vallásoktatás. Ennek magától értetődő oka az, hogy csak az iskolába járó gyermekeinkkel szemben áll módunkban, hogy rendszeres, kötelező neveléssel és tanítással őket Isten országa polgáraivá tegyük s velük Isten kijelentett akaratát megismertessük. Ennek a nagy és nemes feladatnak a megoldása nevelésügyünk vezetőinek sok gondot és tépelődést okozott, mert nyilvánvalóvá lett, hogy a régi vallásoktatásunk semmiképp se felel meg annak a célnak, hogy a gyermeket személy szerint elvezesse Isten kijelentett akaratának megismerésére. Régi vallásoktatásunknak az volt a nagy hibája, hogy csak *erkölcsstan* volt. Megismertette a gyermekeket a bibliai történetekkel, elbeszélésekkel, levonta belőle a tanúságot, amit követendő erkölcsi szabály gyanánt állított a gyermek elé. Ezt a hibát küszöbölté ki az új rendszer; amely vallásitanításunkat teljes mértékben *igehirdetéssé* tette. Tisztán és világosan élénk állította a vallásitanítás célját s megadta a módot arra, hogy oda vihessük gyermekeinkhez Isten személyhez szóló izenetét. Ennek a feladatnak megoldásához új valláskönyvekre volt szükség. Tudós professzortestvéreink szerkesztésében, mint „*Kizárólag kötelező használatra elrendelt*“ tankönyvek, használatba vétettek. A várakozás örömeivel fogadtuk a könyveket, de örömünk és reménységünk nagyon hamar megdöbbenésre változott. A tanítás megkezdése után azonnal ráeszméltünk arra, hogy nagy nehézségekkel állunk szemben. Sohase felejttem el az első heteket, az új valláskönyvek első leckeóráit. Abban az időben egy elég intelligens gyülekezet pásztora voltam, a gyermekek értelmesek, okosak, ügyesek, figyelmesek. Nagy ambícióval, telve reménységgel kezdtem a tanításnak. Nem ment. Minden munka, fáradság eredménytelen volt. Gyermekeim arca a vallásórán telve ijedelemmel. Mit csináljak? Tanácsot kérek szomszédos pásztorársainktól: ők is kivétel nélkül zuglódtak: Megoldhatatlan probléma előtt állottunk. Pászszív rezisztenciába helyeztük magunkat s vártuk a magasabb hatalmaktól a megoldást. Ennek az 1929-nek az őszén találkoztam Makkai püspök úrral. Jó hangulatban volt. Előállottam a vallásoktatás nehézségeivel: Nem értik a gyermekek. Makkai azt kérdezte tőlem: Te érted? Hallgattam, mire az ő utánozhatalan mosolyával ezt mondta: En se értem, — tanulják meg a gyermekek szóról-szóra. Azután hozzáfogtunk újra a tanításnak, ki-ki a maga belátása

* A kérdésre visszatérünk. Szerk.

és módszere szerint. De semmi esetre sem úgy, ahogy azt a valláskönyvek tudós szerkesztői elgondolták. Pedig a mi vallásoktatásunk egyedül csak azon elveken alapulhat, amelyeket dr. Imre Lajos professzor testvérünk a „Hogyan tanítsunk vallást” című vezérkönyvében elénekbe tárta. Bizonyos, hogy a valláskönyveink is így vannak megírva. Nem is érzem méltónak magam arra, hogy azokat megbíráljam, vagy használhatatlannak nyilvánítsam. És mégis azt tapasztaltam legelőször magamon, de azt láttam és látom nagyon sok lelkipásztor testvéremen is, hogy *nem tudunk ezekből a valláskönyvekből tanítani*. Nem kételkedem abban sem, hogy vannak hivatásos hitoktatók, olyan lelki adottsággal és rátermettséggel rendelkező lelkipásztortársaink, akik teljes eredménnyel tanítanak az új valláskönyvekből, de bizonyos, hogy ezeknek a száma nagyon kevés. Illusztrálni szeretném, hogy a lelkipásztorok óriási százaléka hogyan tanítja osztatlan iskoláinkban a vallást. Milyen gyűlölettel, vagy kaján örömmel hagyja ki egyik-másik a leckék utáni függelékeket. Vajon hányan vannak, akik úgy mennek a vallásóra, mintha az inkvizíció elé kellene menniök. Mindenesetre az látszik bizonyosnak, hogy a legtöbb vallástánító megtanítja a bibliai történeteket és elbeszéléseket, hozzáfűzi a gondolatait, talán elmélyíti és alkalmazza is a leckét, — de hogy azt azzal a módszerrel tudja tanítani, amint azt az új tanterv megkívánja — teljesen ki van zárva. Meg vagyok győződve arról, hogy úgy a tanügyi előadók látogatásai, mint az esperesi vizitációk megelégednek azzal, hogy a gyermekek a bibliai történeteket, elbeszéléseket elmondják. Ez is lehet a magyarázata annak, hogy a vallásoktatásunk nehézségeiről eleddig egyetlen lázadó szó sem hangzott el.

Pedig ezen a téren leküzdhetetlen nehézségek vannak. Ezt a nehézséget az új tanterv megállapításában s a könyvek megszerkesztésében országnérszét vett Imre Lajos professzor testvérünk is megérezte. Szerető szívvel, páratlan pedagógiai tudásával segíteni is akar rajtunk. Senki se óhajtáná jobban, mint ő, hogy a mi munkánk eredményes legyen. Mintát is adott Az Út 1935. évi 1. és 3. számaiban. És mégsem megy a tanítás. Sőt a mintatanításokból döbbsantünk igazán a tehetetlenségünkre, hogy ezekkel a valláskönyvekkel, a megrendelt módszer szerint képtelenek vagyunk a vallástanítás feladatait megoldani. Ezek után fel kell, hogy tegyük a kérdést: Mi ennek az oka? A lelkipásztorok nagy többségének tudatlansága? Ez lehetetlenség. Az ok nem lehet más, mint a valláskönyvek. Nem úgy vannak megírva, hogy azokat eredményesen használhassuk. Ennek pedig szomorú következményei lesznek, mert bekövetkezik a vallásos nevelésünk, vallásos oktatásunk csődje.

Ezért akarok most ezen a lelkeszi értekezleten rámutatni azokra a nehézségekre, melyek vallástanításunkat gyakorlatban gátolják és megnehezítik. Szigorúan megmaradok a gyakorlati téren s elméleti kérdésekbe nem bocsátkozom, mert az a gondolat, mely vallásoktatásunkat *igehirdetéssé teszi*, előttem szent és igaz gondolat. Én ennek a gondolatnak csak a gyakorlatban hibás és nehéz megvalósítását teszem bírálat tárgyává.

1. Az első és legnagyobb nehézség a könyvek használhatóságában rejlik. Ezt az anyagot feldolgozni és megtanítani nagyon nehéz. Miért? Azért, mert a könyvben foglalt leckék teljes céltudatossággal úgy vannak megírva, hogy azt a gyermek semmiképp se használhassa fel ismerete gyarapítására. Mert azzal, hogy a gyermek esetleg nagy szorgalommal megtanulja a leckét, csak szalmát csépejt, mert a pusztá megtanulással egyáltalán nem ismerte meg azt, amit tulajdonképpen mondani akar neki a lecke. Amit meg kell tanulnia, az el van rejtve a leckében. Hogy egy rossz hasonlattal éljek, minden lecke olyan, mint egy kép- és betűrejtvény. Nagy fejtöréssel és töprengéssel meg kell fejteni, hogy megkaphassuk az értelmét. Már most, hogy a mi leckékben megkaphassuk azt a speciális, magábarejtett egyetemes központi gondolatot — ami tulajdonképpen Isten üzenete, vagyis a tanítás célja — úgy gondolta a szerkesztő-bizottság, hogy a lecke után függelékképpen irt katekérdések, bibliai igék, gondolatok, imádságok, kérdések és a történelemből vett egyes események ahhoz hozzásegítenek. Ezekbe a függelékekbe rejtették el a vezérgondolatot.

Ennek az egyetemes gondolatnak a kikeresése a vallástánító feladata. Hogyan kereshetjük meg ezt a gondolatot, annak is megvan a maga mód-

szere. Előttünk áll a vezérkönyvben. Csakhogy éppen ott a nagy baj, hogy ismerjük a kikeresés módszerét, próbálunk is vele élni, de mégse kapjuk meg a központi gondolatot, mert a leckében és a függelékekben olyan furfangosan el van rejtve, *hogy nem látjuk meg*. Némely rejtvénymegfejtőnek olyan gyakorlott szeme van, hogy az első pillantásra megfejti a legraffináltabb rejtvényt is, a másik soha életében nem lesz képes arra, hogy egyet is megfejtsen. Így vagyunk a valláskönyvünkkel is. Bizonyára vannak olyan 5 talentumos papok, akik játszi örömmel oldják meg ezt a kérdést, de mit csinál a szegény 1 talentumos! Örvend, ha annyira mehet, hogy nem ássa el az egy talentumát, de az is lehetséges, hogy vannak olyanok is, akiknek el kell, hogy ássák, mert nem is tudja, hogy mit kezdjen a leckével. Ennek az előadásomnak keretében s az idő rövidsége miatt nem tehetem meg, hogy a valláskönyveinkből példákkal igazoljam a leckék központi gondolata kikeresésének nehézségét, de állítom, hogy 8 évi jóindulattal és alázatossággal gyakorolt vallástani-tásom alatt alig kaptam meg a leckék 40 százalékában a központi gondolatot. Tehetségem hiányos voltának tudom be. A központi gondolat kikeresésével azonban még nem tettem eleget. Most jön a nehezebb munka. Ugy kell, hogy vezessem a lecke tanítását, hogy a végén meglássák a gyermekek abban Istennek egy parancsát, amely parancsban egy *ítélet* és egy rendelkezés van. Ezt követeli a vallásoktatás. Enélkül semmit sem ér. Elmegy a gyermek feje felett az egész lecke. Így most már látjuk, hogy miért olyan nehéz a vallásoktatásunk. Ott van minden hibája, hogy sem a leckéből, sem a függelékekből nem tudjuk kivenni, kikeresni azokat a gondolatokat, amelyek a leckén átvezéreljenek. A szerkesztő-bizottság pedig nem számolt azzal, hogy ezek a nehézségek előállhatnak. Azt gondolták, hogy minden lelkipásztor bűvész, aki a legnagyobb könnyűséggel kivárázsolja ezeket a gondolatokat. 8 esztendőn keresztül, jaj, de sok keserves órát szerzett nekünk ezzel a nemszámolással.

De elismerem, hogy bennünk is megvolt a nagy hiba. Bűszkék voltunk, nem mertünk bátran a fórum elé állni, szégyelettük megvallani, hogy e nehéz feladat megoldására képtelenek vagyunk. De segítségért kellett volna kiáltani. A vallástaniításnak célját megváltoztatni nem szabad. Igehirdetésnek kell lennie! Ki kell, hogy hangozzék belőle Isten üzenete, ítélete és parancsa; de hogy ezt el lehessen érni, a lelkész-tanító kezébe egy alaposan, mindenre kiterjedő gondolatokkal megszerkesztett *vezérkönyvet kell adni*. Itt van a nyitja a rejtélynek, amelynek a kulcsát eddig nem kaptuk meg. A belmisszió munkái nagy szorgalommal, forradalmi tüzzel árasztják el a vezérfonalakkal, bibliaköri, vasárnapi iskolai tanításokkal a vezetőket, pedig a belmisszió többi ága csak szerény ágacska az egyház hatalmas fájának koronáján. Hát mi nem vagyunk képesek arra, hogy egyházunk legnagyobb fundamentális feladatát, — gyermekeink vallástaniítását — munkáló pásztortestvéreinket megsegítsük nehéz munkájukban? Nevelésügyünk vezéréhez fordulok: Álljon élére ennek a ma legfontosabb feladatnak s tegye lehetővé, hogy a megadott célnak megfelelően munkálkodhassunk. Nem mintrtanításokat kérünk, hanem mindenre kiterjedő gondolatokat, amelyek nehézség nélkül eligazítsanak a tanítás módszerének kérdéseiben.

Meg kell változtatni a tankönyveket is, a leckék stílusát. El kell hagyni a szöveg rideg, rapszódikus hangját s vissza kell térni a Biblia felséges, gyönyörű nyelvére, amelyet szívesen és örömmel tanul minden gyermek. A könyvekből el kell távolítani a függelékeket, mert azok nem tartoznak oda. Ezek a lelkész-tanító munkájának segítségére vatók s így a tankönyvben csak zavarják a gyermekeket. Az I—IV. osztályba járó falusi gyermek értelme még nem olyan fejlett, hogy megérthesse, mire való a függelék. Fél tőle, nincs is segítségére. Tankönyvet kell a gyermek kezébe adni, mert a lecke arra való, hogy azt tanulja meg. Csak az marad meg a gyermekben, amit meg tud tanulni. Ha jó anyag van a kezében, a lelkiismeretes tanítás után bizonyára megtalálja a leckében azt, amit Isten neki parancsol. Ha a tankönyv nem így van szerkesztve, akkor feleslegessé válik a gyermek kezében. A tanítás eredményét — Isten üzenetét — pedig leírja az ő külön vallásfüzetébe. Így biztosabban megmarad az emlékezetében.

2. Második nagy nehézségünk az *anyag nagy terjedelme*. Osztatlan is-

kolában megtanítani fizikát lehetetlenség. Iskolánk tulnyomó nagy többsége osztatlan. Ezek között pedig sok teljes VII. osztállyal bír.

Vessünk számot azzal, hogy egy ilyen osztatlan iskolában hány vallásórával rendelkezünk? Maximum 27 hét, 54 vallásóra. Teljesen figyelmen kívül hagyva a VII. osztály anyagát, a Heidelbergi kátét, az I—VI. osztály anyaga kitesz 151 leckét. Minden órára esik 3 új lecke. Hogyan végzi el ezt az anyagot a lelképásztor? Sehogy. Két út áll előtte. Vagy eltanít a könyv elejétől kezdve folytatólagosan annyit, amennyi idejéből és tehetségéből kifelik, vagy pedig kiválogat magának a legkönnyebben és legeredményesebben megtanítható leckékből, mondjuk 60-at, ezt lelkiismeretesen megtanítván boldogan várja az esperest és tanügyi előadót, a szent vizitációt, amely a legnagyobb elismeréssel honorálja a nemes munkát.

Kipróbáltam az Imre Lajos testvérünk két mintatanítását, jól elkészültem reá. Alig tudtam az óra végéig elvégezni, semmi időm nem maradt arra, hogy a többi osztállyal foglalkozzam, sem arra, hogy az előző órán tanultakat felkérdezzem. Tehát ilyen módszerrel 54 leckét nem végezhet el a vallásitanító, mert kikérdezésre és ismételésre is időt kell szakítani. Aki egyházi éneket is a vallásórákon kénytelen tanítani, annak helyzete még sokkal szomorubb. Ha nem szakítunk időt az ismételésekre és általános kikérdezésekre, a gyermek a leckéket teljesen elfelejti, sőt meg se tanulja. Ebből aztán sok kellemetlenség származhatik. Megtörtént eset, hogy egyik egyházközségünkben az esperesi vizitáció előtt egyetlen egy gyermek sem felelt egy vak hangot sem a vallásból s amikor a bizottság kezdte ennek okát kivizsgálni, kitént, hogy ifjú lelkésztestvérünk nagy szorgalommal és buzgósággal — egyetlen órát sem mulasztva — igyekezett a gyermekeket tanítani. Vajjon felelős-e a lelképásztor az ilyen eredménytelenségre? Nem felelős, csak az a hibája, hogy el akarta végezni az anyagot s beletört a bicskája.

Különösen kell foglalkoznunk az I. osztály anyagával. Mindnyájan jól tudjuk, hogy a mai állami tanterv szerint az első elemi osztályosok csak a második évharmad utolsó felére ismerik meg a betűket. Így tehát ezekkel a gyermekekkel csak beszéd és folytonos ismétlés, gyakorlás útján lehet valami eredményt elérni. A könyvünkben az első osztályosok számára 29 lecke van. Ha tehát ezt a 29 leckét meg akarom tanítani, az évi vallásóráimnak több mint felét erre kell, hogy áldozzam. Így válik bizonyossá, hogy vallásitanításunknak az anyag nagy terjedelménél fogva is megoldhatatlan nehézségei vannak a jelenlegi állapot fenntartása mellett.

3. Ezekén kívül még van egy harmadik nehézségünk is. Ez a vallásórák idejének megállapítása. Miután ennek megállapítása általában véve nem tőlünk függ, a vallásórák olyan időben tartatnak, amikor a gyermek már ki van merülve. Rendesen a délelőtti utolsó, vagy délutáni órák vannak erre kijelölve. Tanító és gyermekek egyaránt kifáradva kedvetlenül töltik el azt az órát, amely mindkettőjüknek gyönyörtűsége kellene, hogy szolgáljon.

Ezekben voltam bátor vázolni vallásitanításunk nehézségeit, próbáljuk meg azt is, hogyan lehetne ezeket leküzdeni.

II.

A nehézségek leküzdésére szerény elgondolásom szerint két mód állhat rendelkezésünkre. Egyik a kompromisszum, a kiegyeztető eljárás, a másik a radikális, új valláskönyvek szerkesztése.

Az első módszer szerint a jelenlegi valláskönyvek mindaddig, míg a készlet tart, megmaradnának a használatban oly módon, hogy az osztatlan iskolák használatára az I—IV. osztály anyaga maximálisan 45 leckére redukálják (az osztott iskoláknál a tankönyvek teljes egészében megmaradhatnak). Ha a jelenlegi készlet elfogy, akkor az új tankönyvek úgy készítenők, hogy a függelékek abból kimaradjanak. Ehelyett azonban feltétlenül szükséges, hogy a vallásoktatásra kötelezett lelképásztorok kezébe egy az I—IV. oszt. könyveivé érvényes vezérkönyvet kell adni, amelyben minden egyes lecke fel van dolgozva, ilyen címenek: 1. Célkitűzés, 2. Tanítás, és pedig a) szemléltetés, b) elmélyítés, c) alkalmazás, 3. Összefoglalás, 4. Megjegyzések. Az egyes leckék teljes kidolgozása nem szükséges, elegendő azt olyan vázlatosan elkészíteni,

mint ahogy a „Lelkipásztor kézikönyvé“-ben a bibliai vezérfonal vázlatai vannak. Egy ilyen vezérkönyv mellett vallásitanításunk remélhetőleg az elgondolt helyes irányba terelődik s meglesz az eredménye, amit tőle várunk.

2. A másik megoldás, a radikális eljárás az lenne, ha a valláskönyvek teljesen új alapon új beosztással és anyaggal szerkesztetnének meg. Mindenestre helyesebb lenne ehhez a radikális eljáráshoz folyamodni, mert ezzel biztosítani lehetne, hogy a gyermek egy olyan tankönyvet kapjon a kezébe, amelyből örömmel tanulhatja meg a leckéjét.

Amit magyarázatból hall a gyermek, legyen az bármilyen megkapó, előbb-utóbb elfelejti. Amit könyvéből örömmel és jókedvvel megtanul, öreg korában se felejtí el. Azért ha jó tankönyv van, az áldás a tanuló kezében.

Hogy milyen legyen ez az új tankönyv, ez a kérdés túlhaladja előadásom kereteit. Nem én vagyok arra hivatva, hogy erre véleményemet nyilvánítsam. Ez az arra hivatottak dolga. De boldog lennék, ha e nagy szükségben kényszerítő erővel megszületett előadásom nem lenne csak „kiáltó szó a pusztaiban“, hanem eljutna annak hangja a vezérekhez, akiknek kötelessége előmozdítani gyermekeink Isten dicsőségére való nevelésének áldott munkáját.

Madaras Endre.

A különböző tantárgyak a vallásos nevelés kapcsolatában.

1. Ma, amikor a tanítás munkáját különösen előtérbe helyezik s amikor a világ jelenségeinek megismertetésére az iskolának nagyon nagy gondot kell fordítania, gyakran tapasztalható az a nehézség, hogy az egyes tantárgyak egymással való kapcsolata nem világos nemcsak a gyermekek előtt, hanem maguk a tanítók előtt sem. Egyes tárgyak önállósulnak, sajátos célt kezdenek hordozni és így függetlenül az attól az egységes munkától, amit az egész iskolának a nevelés munkájában végeznie kell. Látható ez ott, ahol, mint nagyon sokszor olvassuk az újságokban, mindig újabb és újabb ú. n. tantárgyakkal szaporítják a tárgyak számát, hol a rádiószerelést, hol az újságírást, gyorsírást, telefonálást stb. iktatják be új és új tantárgy gyanánt az iskolába. Az ilyen eljárás, amely ügyességeket és a mindennapi életre szükséges fogásokat akar az iskolába minél többet felvenni s a gyermekek figyelmét inkább ezekre irányítani, tulajdonképpen a modern kor egy követelésének akar ugyan eleget tenni, annak a követelésnek, amely szerint az iskola minél közelebb kerüljön az élethez és minél alkalmasabb legyen arra, hogy a gyermekek mindennapi életére szükséges ismereteket nyújtson, de másik oldalról abba a hibába esik, hogy az iskolát valami olyan intézménynek tekinti, amelynek ilyen gyakorlati ismeretek és ügyességek nyújtása a feladata s nem veszi tekintetbe, hogy az iskola sokkal magasabb feladatot hordoz: a gyermek nevelésében az a feladata, hogy a gyermek a világgal való kapcsolatában, a világ ismeretének, jelenségei megítélésének helyes szempontját megadja.

Ennek a következménye most az, hogy az egyes tárgyak egymással való kapcsolata úgy a gyermek, mint a tanító szemében elhomályosodik s ebből következőleg az egész iskolai munka a gyermek számára különböző, egymással össze nem függő ismeretek halmazának olyan, amilyen elsajátításává válik. Azok az igények, amelyek így az iskolát és a tanítás munkáját különféle érdekek szolgáltatára akarják lefoglalni, egyrészt lehetetlen feladatra vállalkoznak, hiszen nincsen olyan iskola és nincsen annyi idő, amelyben, amely alatt mindazt meg lehetne tanítani a gyermeknek, amire csak az életben szüksége van, különösen, ha hozzá vesszük, hogy az élet igényei naponta változnak, azok száma, amiket jó és szükséges tudni az életben, naponta növekedik s a technikai újítások és találmányok száma olyan arányban nő, hogy mire a gyermek az iskolát elvégzi, már újból előlről kezdetné a már ismert dolgok

újratanulását. Másrészt az ilyen igények miatt a gyermek ideje elforgácsolódik, figyelme szétszóródik, feltűletessé, sok mindenről egy keveset tudóvá válik, s nem tudja kellő alaposággal odaadni magát annak sem, amihez pedig alapos gondolkodás, a lélek összeszedése, elmélyedése szükséges, eltekintve attól, hogy ezek a különféle foglalkozások csak a technika és gyakorlati életnek való megfelelésre nevelik a gyermeket, nem pedig a lelki műveltségét emelik és erősítik. A harmadik nehézség ebből az, hogy az iskola egész jelentőségét és feladatát félrevezetik. Az iskola feladata elsősorban olyan műveltséget adni a gyermeknek, amelynek mélyebb gyökerei vannak, mint tisztán a technikai ügyességek elsajátítása, mert az igazi műveltség a lélek műveltsége és nem a sok ismeret, vagy széleskörű, de kellő alap nélküli tudás.

Az a gondolat, hogy az iskola munkájának egységben kell állania, hogy van valami olyan kapocs az egyes tárgyak között, ami azokat összekapcsolja és közöttük egységet teremt, már igen régi a tanítás történetében. Ez a gondolat, amelyet a tanítástan a koncentráció gondolatának és követelményének nevez, arra irányul, hogy az egész tanítási munkának és azoknak, amiket tanítunk, közös alapgondolatra kell visszamennie, közös munkának kell lennie, hogy az egyes tárgyak és azok tanításának munkája egységesen álljon a gyermek előtt. Hogy mi legyen ez az összetartó elv, vagy gondolat, vagy erő, arról azonban különféleképpen lehet vélekedni. Lehet arra gondolni, hogy egy tantárgyat keressünk, amely az összes többi tárgyat hordozza, mindegyiket erre vonatkoztatjuk és mindegyiket ezzel hozzuk kapcsolatba. Ilyen tárgy gyanánt próbálták beállítani a történelmet, mint amelynek az ezt valló pedagógiai irány hívei szerint a legnagyobb nevelő ereje van, vagy a filozófiát, amely legáttekintőbb és még több tárggyal vonatkozásba hozható. Ennek az eljárásnak az volt a nehézsége, hogy azok közül a tárgyak közül, amelyeket tanítunk, nem mindegyik hozható összefüggésbe sem a történelemmel, sem a filozófiával. A testgyakorlást nehéz úgy tanítani, hogy az történelmi szempontokat is érvényesítsen, éppen ilyen nehéz ezt tenni számtannal, a fizikával stb. Megpróbálták ugyan ezt úgy megoldani, hogy a testgyakorlás történetét, vagy a számtan történetét is tanították, de ez már nem testgyakorlás és nem számtan, hanem valami egészen más tantárgy és ezektől tulajdonképpen független. Ugyanez az eset a filozófiával is.

Egy másik elgondolás az lehet, hogy valami, a tanításon kívülálló gondolatot tegyünk az egész tanítás alapjává. Ilyen volt a középkori tanításban az, hogy céljául az egyháznak való engedelmességel tűzte ki s az egész iskolai munkában az egyházi tan elfogadása s az egyház iránti engedelmesség volt a munka célja. Ez azonban azzal a nehézséggel jár, hogy az egyházat akarja megtenni a nevelés és tanítás céljává s a tanítás munkáját egy közösségnek akarja alárendelni. Bizonyos, hogy azokhoz a közösségekhez való kapcsolódás, amelyekben a gyermek él, hozzátartozik

a nevelés céljához, de nem meríti ki azt. Végül lehet arra gondolni, hogy az, ami az egyes tárgyakat összefoglalja s ami a tanítás munkáját egységben tartja, sem nem egy tárgy, sem nem egy általánosabb eszme, hanem maga a nevelés célja, amiért az egész tanítási munka folyik. Ha ezt tesszük fel, akkor a legtermészetesebb dologban találtuk meg a tantárgyaknak is és az egész tanítási munkának is az egységesítő szempontját, hiszen a tanítás a nevelés munkájának egyik módja s az, amit a tanítás munkájában végzünk, a nevelés egyik körét foglalja magában.

2. Ha tehát szükséges az, hogy a tanítás egész munkáját és annak tárgyait egy egységes szempont alá helyezzük s ha ez a szempont, amely azok egységét biztosítja, megadja, maga a nevelés célja, akkor most az a kérdés, mit értünk a nevelés célja alatt és mi ebben az a vonás, ami éppen a tanítás munkáját szabályozza? Mikor erről beszélünk, a keresztyén nevelés szempontja alatt beszélünk róla. Ez pedig azt jelenti, hogy a nevelés célját abban találjuk, hogy az az embernek Isten által adott rendeltetésével a gyermeket megismerteti s arra akar a gyermeknek segítséget nyújtani, hogy a maga életét, abban a körben, ahol él, Isten szolgálatára állítsa. Ez a célkitűzés nem teszi feleslegessé, csak megfelelő arányba állítja azokat a célokat, amelyeket a nevelés elé ki szoktak tűzni. Ellenkezik ez azonban minden olyan nevelési céllal, amely az embert önmaga számára, a maga érvényesítésére akarná lefoglalni, tehát ami bármely formában az ember önkaratát hirdetné. A keresztyén nevelés azt hirdeti, hogy a gyermek azokban a közösségekben, amelyekben él, Isten szolgálatára kell, hogy éljen és azokban a maga feladatait teljesítse, tehát a családi közösségben éppen úgy, mint az állami, nemzeti és társadalmi közösségben. A ker. nevelés feladata, hogy a gyermek a maga testi erőt Isten szolgálatába állítsa, hogy erkölcsi életében, másokkal való viszonyában Isten törvénye szerinti életet igyekezzék megvalósítani.

A keresztyén nevelés így megadja azt a szempontot, amiben a nevelés egész munkája elvégezhető és elhelyezhető. Ez megfelel annak a követelménynek, amit minden nevelési cél elé kell irnunk, hogy az egyetemes cél legyen, vagyis a gyermek egész életét meghatározza, ne maradjon ki tehát a nevelés munkájából sem az értelmi nevelés, sem a gyermek testi életének gondozása, sem az erkölcsi élete vezetése stb. Ha ezek egyikét is kihagynánk a nevelés célrendszeréből, akkor ez azt jelentené, hogy a nevelés munkája egyoldalú lenne, vagy éppen a keresztyén nevelés szempontjából szólva, az élet valamelyik körét kivonnánk Isten ítélete alól és vissza akarnánk tartani attól, hogy arra nézve is érvényesülhessen Isten akarata. A nevelés akkor keresztyén nevelés, nem, ha vallásos jelszavakat és kifejezéseket használ, hanem, ha valóban akarja Isten igényét, Isten parancsoló akaratát s uralmát hirdetni a gyermek egész élete felett. Viszont, a nevelés céljának ilyen megfogalmazása egységes célt tűz a nevelés munkája elé. Ez pedig azt jelenti, hogy azokat az érdekeket, célokat, amiket a munka magában foglal,

egységben nézi, vagyis abban a jelentőségben, ahogy azok az ember rendeltetésének megismerésére és megvalósítására fontosak. Nem állíthatja tehát előtérbe a testi nevelést a többi ágak felett, mert ez megbontaná azt az egységet, amelyben az ember a maga életét Isten szolgálatára adhatja, nem akarhat, az ismeretekkel való túltömés útján élő lexikonokat nevelni, mert ez eltorzítaná a gyermek életének többi ágait, nem szoríthatja vissza az erkölcsi nevelés munkáját, mert ennek nagy jelentősége van az egész nevelésben.

Ha most ezek alapján a tanítás munkáját és a tantárgyakat nézzük, azt látjuk, hogy ebben a munkában az a feladat: megismertetni a gyermekkel azt a világot, amelyben él. Ezért a tanítás munkáját úgy is nevezhetjük, hogy ez a világnézetre való nevelés munkája, mert vele a gyermeknek a világnézetét akarjuk helyes alapokon kifejteni és annak kiépítésében a gyermeket segíteni. A világ ezen megismertetése a tanítás útján történik. Nem úgy, hogy mindent megismertettünk vele, hanem úgy, hogy igyekszünk megadni neki azt a helyes látást, ahogyan a világot nézni kell. Ez a helyes látás a keresztyén nevelés szempontja szerint az, hogy a világot úgy mutatjuk meg neki, mint egy egységet, amelyet azonban a világot kormányzó törvények, szabályok mögött egy akarat tart össze. A keresztyén nevelés azt is megmutatja a gyermeknek, hogy ez az akarat nem a világot meghódító és afelett uralkodó ember akarata, hanem Istennek az akarata, aki ezt a világot teremtette és fenntartja és megtéli. A keresztyén szempont alatt nézni a világot, mint Isten világát, ez a világnézeti nevelésnek, a tanításnak alap gondolata és alapszempontja.

A világnak ez a nézése a világról két dolgot mutat meg nekünk. Az egyik dolog az, hogy ez a világ teremtett világ és pedig olyan, amely a maga tökéletességét az ember bűne miatt elvesztette. Ez magyarázza meg, hogy a világban tökéletlenség, hiányosság, ártalom van. Ez magyarázza meg, hogy az ember soha a világ ura nem lehet s ha meg is hódította a világnak némely erőit, teljes uralmat felette nem gyakorol, ebből értjük meg, hogy a világban az embernek — mert hiszen az ember is részben beletartozik a világba — miért kell annyit szenvednie, miért van nyomoruság és szenvedés a világon. Mindez a bűn miatt van, amely miatt a világ sohasem lehet az a boldog lakóhelye az embernek, amivé Isten teremtette. A paradicsomot emberi erővel nem lehet elővarázsolni. De másrészt azt is megmutatja, hogy Isten ezt a világot megtéli, hogy ennek a világnak vége lesz, tehát a mi sorsunk nincs ehez a világhoz kötve, nem is szabad hozzákötöni, hanem úgy kell tekinteni ezt a világot, mint amely csak színhelye, eszköze Isten szolgálatának. Az, amivel ezt megértjük, már túlesik azon, hogy a világnézeti nevelés adhassa a gyermeknek: mert ezt csak a hit által lehet megérteni. A zsidókhöz írt levél azért írja: Hit által értjük meg, hogy a világ Isten beszéde által teremtett s hogy ami látható, a láthatatlanból állott elő, vagyis csak hit által láthatjuk meg a világ élete felett álló Isten kegyelmes hatalmát és akaratát.

Most a nevelés akkor lesz keresztyén nevelés, ha a gyermeknek így mutatjuk meg a világot. A nevelés azon köre, szférája, amellyel ezt a gyermekkel megismertetjük, a vallásos nevelés. A vallásos nevelés feladata ezeket az utalásokat, amelyek a tanítás tárgyairól és munkájáról Isten hatalmára, Igéjére utalnak s Isten Igéje ítéletét a világra nézve megmutatják, érvényesíteni. Ezért van minden tárgy kapcsolatban a vallásos neveléssel.

3. Most kérdezhetjük azt, milyen ez a kapcsolat s hogyan érvényesíthető ez, a keresztyén nevelés gondolata a tanítás egyes tárgyaiban?

A tanítás tárgyait bizonyos csoportokba szoktuk osztani, aszerint, ahogy tartalmuk szerint összetartoznak. Többféle ilyen beosztást szoktak megkülönböztetni, formális és materiális tárgyakat aszerint, hogy az előbbiek inkább gondolkozásra nevelnek, az utóbbiak ismeretanyagot adnak, humán és reális tárgyakat, aszerint, hogy az elsőbe az elméleti, utóbbiba a gyakorlati tárgyak tartoznak stb. Tegyük meg ezt a beosztást úgy, hogy egyik csoportba osszuk be azokat a tárgyakat, amelyek a természettel és annak jelenségeivel foglalkoznak, a másikba azokat, amelyek inkább az embert és az emberi élet kérdéseit tárgyalják s vegyük külön a harmadik csoportba azokat, amelyek ügyességeknek nevezhetőek.

Egy csoportba tartoznak tehát az emberre és az ember életére vonatkozó tárgyak, amilyenek a nyelvek, az emberi beszéd és gondolatközlés különféle eszközei, ahol a gyermeknek meg kell tanulnia azt, hogyan közölheti a maga gondolatait másokkal szabatosan, úgy, hogy az illető azt megértse; hogyan ismerheti meg a nyelvből saját népe jellemző vonásait és hogy ismerkedhetik meg más népek jellemző vonásaival, hogy azok életébe behatolva, azokat megismerve, együttélését eredményesebbé tehesse. Ide tartozik a történelem, amely bevezeti a gyermeket annak a közösségnek életébe multjába, megismerteti azokkal az eseményekkel, amelyek azt alakították, hatásokkal, amelyeket átvett, változásokkal, amelyek életében előfordultak. A történelem tanulása útján ismeri meg a gyermek azokat a külső körülményeket, amelyekben a nemzet él, a feltételeket, amelyek életére kihatnak s azt a változást, amit a történelem folyamán a műveltség, a társadalmi és erkölcsi erők, az illető nemzet jellemén, életén, sorsán létrehozta. Ide tartozik a számtan, mint azoknak a viszonyoknak ismerete, amelyek között a világ élete lefolyik, amely által a gyermekekben a tér és idő, a nagyság és kicsinyiség, az arány gondolata láthatóvá válik s amely így a gondolkozás, összehasonlítás, következtetés elemeibe bevezeti.

Ezek a tárgyak, amelyek az emberre, az emberi életre vonatkoznak, a ker. vallásos nevelés szempontja alatt azt mutatják meg a gyermeknek, hogy az emberi élet Isten hatalma alatt áll, hogy az embert egymással igazi közösségbe Isten akarata vonja, hogy ha azt az ember elismeri és magára nézve kötelezőnek elfogadja. Az emberi nyelv Isten csodálatos alkotása arra, hogy az emberek vele Istent dicsérjék, de ezzé csak úgy lesz, ha Isten szolgálatára

szentelik, ha különböző nyelveken beszélő emberek egymást Krisztusban testvéreknek látják, akiknek ugyanazon feladatuk van. Más népek nyelvének megismerése megmutatja azokat az ajándékokat, amelyeket Isten nekik adott s rávezet ezek megbecsülésére és felhasználására. A népek és emberek közötti igazi kapcsolatot az hozza létre, ha különböző nyelveken, de ugyanazt mondják: Isten dicsőségét hirdetik. A történelem eseményeit Isten Igéje világosságánál nézzük. Ez azt mutatja, hogy minden népnek adott Isten egy hivatást, amit neki be kell töltenie s Isten addig sujtolja, bünteti, amíg meg nem látja, hogy a maga egyéni akaratáról lemondva, Isten szolgálatába kell állania. Megmutatja a történelem, hogy a nemzetek sorsa Isten kezében van s minden nemzetnek együtt kell működnie abban, hogy egymást segítsék annak a szolgálatnak a végzésében, amit Isten rájuk bízott. A világ törvényei, azok a viszonyok, amelyek a világ megértését lehetővé teszik s a gyermeket gondolkozásra tanítják, az emberi szellem szabályai, de arra való, hogy azok által Isten akaratát felfogjuk, megismerhesstük, magunkat, szavainkban és gondolatainkban Isten akaratát teljesítésére átadjuk.

A másik csoportja a tárgyakkal, amelyek a világról, a világ jelenségeiről tájékoztatnak. Ide tartozik a természetrajz, amely az egyes jelenségeket ismerteti meg velünk, amint ezek az ásványok, növények és állatok világában előtűnnek állanak, a természet, amely már a természet törvényeinek egész rendszerébe vezet be, a földrajz, amely azt a helyet írja le, ahol élünk, kapcsolatban az egyes népek életének külső feltételeivel és azzal, hogy ezek a külső feltételek hogyan alakítják az illető népek életét, szokásait, egész jellemét, stb. A természettudományok megmutatják, hogy az ember milyen viszonyban van a természettel, hogy tud rajta uralkodni a törvényei megismerése által s mégis hogyan uralkodik a természet az emberen, hogyan szabályozza annak életét.

A keresztyén nevelés, mikor a világot és annak jelenségeit a gyermekekkel megismerteti, megmutatja, hogy a világ egység. Egy akarat uralkodik a világon s ez nem az ember, hanem Isten akarat. Az ember része is a természetnek, de felette is van annak. Rése a természetnek, mert annak a keretei között él, egy végtelen világban, amelynek a nagyságát mindig el kell ismernie s amely nem enged magát meghódíttatni és leigázni. Egy világ-egyetem terül el körülünk, amelybe beletartozunk, ha elszakítanánk magunkat tőle, ha törvényeit nem akarnánk kötelezőnek elismerni, akkor saját létünket tennénk kockára. Ez a fensége a világnak mindenben látszik, a nagyban és a kicsinyben és pedig nemcsak az élettelen jelenségekben, hanem az élőlényekben is, azoknak életében és sorsában. De ez nem önmagától van és nem önmagáért. Felette Isten hatalmas keze uralkodik, aki törvényt szabott a világnak s ezt a törvényt állította élénk is, hogy ennek engedelmeskedjünk. Az embert a világ fölé emelte, de nem mint természeti lényt, hanem mint az ő gyermekét. A világot tehát csak úgy lehet meg-

ismerni, azzal és abban élni, ha Isten kegyelmét ismerjük. Ha csak Isten hatalmát ismernénk, akkor ez a világ számunkra érthetetlen, vak mindenség volna, amelyben eltévedünk, a sorsunkat a természet erői és törvényei megpecsételik. De mint Isten gyermekei, a világ ezen jelenlegi hatalmának alá vagyunk ugyan vetve, de azzal, hogy törvényei megismerésével már most uralkodhatunk bizonyos mértékig rajta, Isten jelt adott afelől, hogy ő ki akar emelni a világból és e világ megítélése után az ő országának örökösévé akar tenni. Azért mondja az ének is, mikor az énekköltő a világra néz, Isten hatalmas teremtményére: „Homály körültem s bennem félelem, magam, ha nálad nélkül képzelem“. Isten kegyelme nélkül e világ ellenséges környezet, amely megemészti bennünket, megismerhetetlen rengeteg, amelyben eltévedhetünk, de Isten Igéje világossága megmutatja a világ nagysága mellett a kegyelem minket tartó nagyságát. Ha így nézi a gyermek a világot, akkor látja benne Isten hozzája lehajló irtalmasságát.

Végül vannak olyan tárgyak, amelyeknek nem az a feladata, hogy bizonyos ismeretekre vezessen, sem hogy gondolkozásra tanítson, hanem hogy ügyességünket, az élet kérdéseiben való tájékozottságunkat elősegítse. Ilyenek a művészeti tárgyak, a zene, a rajz, ilyen a torna, kézügyesség stb. Ezek részben a gyermek alkotó-készségét vannak hivatva felébreszteni, részben a testi élete erősítését szolgálják. A művészeti tárgyaknál a keresztyén nevelés rá akarja a gyermeket nevelni arra, hogy végső ponton lássa meg világot, mint Isten alkotását, a maga csodálatos fenségében és szépségében. Ezért mondja egy zsoltár: dicsérvjétek az Urat a szentség ékességében. A szépséget Isten azért adta, hogy abban gyönyörködni tudjunk s azt hálásan, mint az életünk meggazdagítását, megszépítését fogadjuk az ő kezéből, hogy az ő dicséretébe és magasztalásába is belevigyük azt a szépséget, fenséget, ékességet, amit mutatott nekünk a világban. A biblia gyakran magasztalja a világot, mint amelynek szépsége Istent dicsőíti s öreá mutat. Itt fontos, hogy a gyermek érzékét a szép iránt felébresszük, hogy azt háládatossággal tudja élvezni és szemlélni.

A test gondozására irányuló tárgyaknál a keresztyén nevelés megmutatja, hogy vezetheljük rá a gyermeket arra, hogy Isten a testünket azért adta, hogy azzal is őt szolgáljuk, tehát ezt sem megvetni, elhanyagolni, gonosz módon használni, sem imádni nem szabad. Megmutatja, hogyan szolgálhatjuk azzal Istent, az önfelegyelmezés, önuralom s egész életünk Istennek való odaadása által.

Ha ezeket az egyes tárgyak tanításánál figyelembe vesszük, akkor nem annyira oktatásokkal, vagy erről szóló előadásokkal tudjuk a keresztyén nevelés szempontjait megismertetni a gyermekekkel, hanem inkább azzal a lélekkel, amelyet a tanítás alkalmával megmutatunk s amely a gyermeket is Istennek való engedelmes szolgálatra fogja ösztönözni.

I. L.

• V á l a s z o k •

Részvétel a tud. theol. munkaközösségben.

„... jelentem, hogy a program megvalósításában én is részt szeretnék venni s a gyülekezetem népthológiáját tanulmányoznám...“
(Sz. G.)

A tud. theol. munkaközösségben résztvenni akarók számára ezen kitűzött tétel éppen arra alkalmas, hogy nagyobb apparátus nélkül, de a megadott útbaigazítások szerint (l. Az Út ez évi 1. számát) mindenki résztvehessen. A munka kidolgozására ez az egész esztendő van számítva, éppen azért, hogy elég idő legyen az adatok gyűjtésére s esetleges feldolgozására. Nagyon szükséges lenne, hogy az egyházmegyei könyvtárak szerezzék meg azokat a műveket, amelyek segédkönyvekként szolgálhatnak, hiszen mostanában minden egyházmegye tett is intézkedést egyházmegyei könyvtárak létesítése érdekében. De ha néhányan, akik ezzel a kérdéssel foglalkoznak összeállanak, szintén megszerezhetik a szükséges irodalomból a legnélkülözhetetlenebb műveket. Mindenesetre nagyon kívánatos volna, hogy minél többen foglalkozzanak a kérdéssel, amely úgy a tanulmányozás módszerének ismerete, mint saját gyülekezetük ismerete szempontjából nagyon fontos. Ez egyuttal bizonyosságot szolgáltatna afelől is, hogy kik óhajtanak a lelkészek közül tudományos kérdésekkel tényleg foglalkozni.

I. L.

Debreczeni István: A Biblia nőalakjai.

Kálvin-nyomda. Oradea, 1937. 158 lap.

A biblia női alakjaival sokan foglalkoztak egyházi irodalmunkban. Közülök egyik legszebb és legmegragadóbb az a munka, amelyben Kenessey Béla volt püspök írt a biblia női alakjairól. Sokféleképpen is lehet róluk írni. Lehet úgy fogni fel ezt a témakört, mint amelynek az a feladata, hogy jellemképeket rajzoljon meg, a bibliában szereplő alakokat a maguk emberi életteljességében állítsa oda az olvasók elé, az irodalom eszközeivel, mintegy közel hozva őket az olvasó mindennapi életéhez. Debreczeni István könyvének nem ez a célja. A munka is úgy született, mint előszavában is írja, hogy bibliaórákon mondotta el ezeket a magyarázatokat, nem szónoklás volt a célja, nem is hangulatos elbeszéléseket, költői színezetű leírásokat akart adni, hanem rá akart világítani velük életünk és egyházunk különböző viszonyaira. Itt tehát a biblia személyei nem az irodalom tárgyai, nem a szónoklásra alkalmas adó textusok a róluk szóló történetek, hanem hordozói annak a bizonyágtételnek, amit Isten Igéje Isten kegyelméről mond. Az a gondolat uralkodik tehát itt, hogy a biblia alakjai nem önmagukért vannak, nem jellegzetes és megkapó személyiségek, nem is példányképek, akik a maguk emberi életének egy-egy vonását mutatják nekünk követendő példa gyanánt, hanem, mint minden emberi élet, utalnak arra, akiből egyedül lehet megérteni az ember valóságát: Krisztusra. Ezért nem lezárt életrajzok, a felőlük elmondottakból gondolatok, kérdések ébredhetnek a hallgatók lelkében, kérdések, amelyek tulajdonképpen a saját életük kérdései, de amelyekre a feleletet Isten Igéje adja meg. Ezért alkalmasak a megbeszélésre, amely nem terméketlen továbbfűzése az elmondottaknak, hanem azok következményeinek levonása a magunk és egyházunk életére, emberi sorsoknak Isten itélete alá állítására.

A könyvben 34 elmélkedés van, amelyek közül Máriáról, a Jézus anyjáról szól négy, a többi különböző személyekről. Ezek között vannak olyanok, akikről eddig nem sokan emlékeztek, mint a Csel. 12:12 ben említett jeruzsálemi Mária és egy másik Mária nevű asszony, akihez a római levélben szól egy üdvözet, Rhódé, a cselédleány, aki ajtót nyitott a fogságból szabadult Péternek, Drusilla, a Félix helytartó felesége (Csel. 24:24). Míg a már inkább ismert személyiségekről könnyű valamit mondani, hiszen részletesebb adatok vannak róluk, addig ezekről, akik alig néhány szóval vannak említve, a szerzőnek nemcsak össze kellett szednie lelkülsmeretesen a meglevő utalásokat, hanem bele is kellett élnie magát a helyzetükbe, abba a helyzetbe, ahol őket Isten Igéje találja.

Hogyan használja fel most ezeket az adatokat a szerző? Amellett, hogy ragaszkodik a meglevő és kikutatható adatokhoz, amelyek az illető személyiséget életteljessé és megismerhetővé teszik, a vele kapcsolatos adatokat alkalmazza az egyéni és egyházi élet kérdéseire. Azzal a ténnyel, hogy sok helyen nagyon kevés a rendelkezésre álló adat, jár az a nehézség, hogy némelyik alaknál aránytalanul kevés az illetőről szóló mondanivalója, míg a hozzája kapcsolt építő utalásokkal és elmélkedésekkel kell ezt pótolnia. Alig is lehetne a római levélben említett Máriával kapcsolatban valamit tárgyyszerűen mondani, mikor a nevén kívül semmit sem tudunk felőle, viszont az, hogy a római gyülekezet tagja volt, már módot ad építő gondolatok felvetésére. Itt a Pál Máriáról és Perskről tett azon megjegyzése, hogy ezek „sokat munkálódtak” körülötte, alkalmas ad a szerzőnek arra, hogy a római gyülekezetben olyan nehéz és mégis olyan fontos, étellel való biznyságtételről beszéljen,

hogy figyelmeztesse hallgatóit ennek a bizonyágtételnek a mai időkben való fontosságára, a bibliórán hallottak továbbadására, a női lelkek által történő hitvédelemre stb. Így bontakozik ki a Rómában lakó Mária életéből a gyülekezetben folytatható női munka jelentőségének és módjának gondolata és tanítása. Így elevenedik meg az itt tárgyalt alakok ismertetése, néhol egészen élettéljes megrajzolása révén, ahol erre kellő adatok állnak a szerző rendelkezésére, az egész keresztény életnek és egyházi munkának a református keresztény asszonyok által vezethető feladatköre s válnak ezek az alakok valóban Krisztus parancsának hozzánk szóló üzenete hordozóivá. Az egész könyv, ha rendszeresen összeállítanók belőle, megmutatná az egyházban szolgáló női lélek egész feladatkörét, egy nőszövetségi gyakorlati kézikönyv ez, amely a maga fejtegetéseit mindig egy élő alak rajzához kapcsolja.

Debreczeni István ezen könyve mint olvasmány is élvezetes, könnyű, világos, áttekinthető stílusa, egyszerű, a dolgok lényegére tapintó s mondani-való írázisok mögé nem rejtő előadása van. Nagyon használható munka nőszövetségi bibliórákon való előadásra s megbeszélésre, mindegyik elmélkedésből a gyakorlati feladatokra való eleven utalás folyik.

A könyv kiállítása izléses. Megszerzését melegen ajánlhatjuk. I. L.

Dr. Mezei Mihály : Krisztusért. Követségben.

Beszédek, elmélkedések. Ref. Lelkipásztor kiadása. Bata-mare, 1936. 160 lap.

Mezei Mihály ebben a kötetben főképpen lelkipásztori szolgálata első idejéből származó dolgozatokat adott ki. A kötetben A templomban címmel 17 prédikáció és A csendben címmel 14 elmélkedés foglal helyet, majd Hálás emlékezéssel címen egy megemlékezés Nagy Károly püspökről. A prédikációk között két újévi, egy reformációi, egy pünkösti és egy karácsonyi beszéden kívül a többi rendes vasárnapi alkalommal hangzott el, egy imahét kezdővasárnapján. Az elmélkedések legnagyobbrészt, amint a szerző végszavában is mondja, a titkos kamrában készült elmélyedő gonolatok egy-egy ige, vagy még gyakrabban a Szentírás egy-egy alakja jelleme felett.

Ha a prédikációkat nézzük, azok belső tartalmában első pillanatra feltűnik az, hogy Mezei Mihály beszédei a mindennapi életben forgó, az élet kérdései között hánykódó, a munkában, gondban, háborúságban élő emberhez szólnak. Mint egy gyülekezet lelkipásztorának alkalmá naponként látni megerhelt lelkeket, akiket súlyos bajok és gondok nyomnak, akik ebben a világban nem találják helyüket, tanácstalanul bolyonganak abban s feladatának azt látja, hogy ezeket megnyugtassa, nekik vigasztalást adjon és rámutasson számukra Isten akarata útjára. Ebben azonban nem az emberi vigasztalás alacsony eszközeivel él, nem a szóvirágok és közhelyek üres módszereit veszi igénybe, hanem inkább a tanítás és felvilágosítás munkájával akar hatni. Ezért beszédeiben gyakran kiütközik a pedagógus, sőt didakta, aki fogalmi meghatározásokkal akar közelélni a hallgatóihoz. Egyik beszédeiben így szól: „Az elmélkedést az érzelem és gondolat egyensúlya jellemzi. A tudás az emlékképek és gondolatok halmaza. Az érzéseknek kevés köve van ezekhez s azért a sok tudás még senkit sem tett valóban nagy emberré.“ (Lélekben...) Szereti a meghatározásokat, a dolgok pontos körülírását. (A Szentírás.) Ezért néhol tulságos nagy jelentőséget is tulajdonít ezeknek. Theológiáját egy, a liberalizmuson túlmenő, építő irány jellemzi. A bibliáról azt mondja, hogy az mindenkihez szól s Isten szava mindenki számára meghallható benne, aki becsületes, komoly elhatározással figyel reá, ezt igazi életismerettel jutalmazza a biblia, buzdít is ennek olvasására, de nem tűnik ki, hogy az mégis Isten Igéje, amelyből Isten szava azokhoz szól, akikhez Isten szólni akar. Az ember önmaga gonosz és vétke, de megtelíthetik Isten beszédével s akkor hatalmas, szép élettéljes lesz. (45. lap.) Az igazság a meggyőzés és meggyőződés által hat, a valóság a létezés erejével parancsol. (53. lap.) Így a Mezei Mihály prédikációi gyakorlati életszabályokra akarnak figyelmeztetni, a ker. életet, mint öntudatos, céltudatosan alakított életet fogják fel és mutatják be. Az elmélkedések főképpen a lelkipásztori élet és hivatás kérdéseivel

foglalkoznak. És itt egy új vonás emelkedik ki a Mezei igehirdetői és igemagyarázói egyéniségéből. Olyan lelket ismerünk meg benne, aki küzd a maga hivatásával s igyekszik lenézni annak legmélyebb kérdéseire. Miért nem veszik be az Igét, amit hirdetünk? Hogyan magyarázhatnánk mi Isten szavát, ha magunk is siket és vak lelkek vagyunk? A hitért mindennap tusakodni kell. A szolgálatnak értéke van, akár a legmagasabb polcon, akár a legkisebb helyen történik, bár ez a szolgálat nehéz, megaláztatással és nyomorúsággal teljes, de jelentősége, hogy ez által akarja Isten a világ kizökkent kerekét a jóság, tisztaság, egyszerűség és szeretet által visszafordítani. A lelkipásztori élet kísértése, hogy sok világi elfoglaltság mellett és a kenyérkereset gondjai között és miatt mennyegzői ruha nélkül áll meg a nagy lakomán s ezen csak az Igével szemben való megfelelő magatartással lehet segíteni. Nem sikerre, hanem lelki gyümölcsre kell ezért törekedni. Ezekben az elmélkedésekben fel-felcsendül egy keserű vonás, inkább a hangulatban, mint szavakban, mint érzékeltetője annak a súlyos feladatnak, mely a lelkipásztor előtt áll. Különösen A belső élet szolgálata c. elmélkedés mutatja, hogy a szerző milyen fontosnak látja a lelkipásztor élete számára a meditációt, amely szerinte belső számbavétel, a lelki erők öntudatos és készséges összepontosítása a szolgálat gondolatára

Az utolsó beszéd a Nagy Károly emlékére tartott emlékünnepevény hangzott el, benne a Nagy Károly egyéniségének mélyébe, a küzdő, az Istenhez jutott lélek megértéséhez akar eljutni.

A beszédek, bár néhol zsufoáltak és ez könnyedségük rovására megy, hangjukban is komolyak és mélyek. A szerző maga azt mondja róluk, hogy belső embere építésére áldásosak voltak azok a szent alkalmak, amelyekben ezeket elmondta, vagy még inkább, amelyeken Isten izenetét így megálta. Mezei Mihály sokat olvasó, sokat gondolkozó, tusakodó lélek, akinek a jelen kötetben összefoglalt beszédeiből sok gondolatot lehet meríteni. I. L.

Imre Lajos: Liliom a tövisek között. A ref. egyházak világtestvérisége.

Az „Egyház és Misszió” kiadása. 1938. 16. 42 old. Ára 4 lej.

A 2—3000 példányban szertefutó, gyorsan terjedő, olcsó füzetsorozatban nagy hiányt pótló ez a kérdését részletesen és alaposan tárgyaló füzet. A múlt évi ökumenikus konferenciánk egyházunk széles rétegeiben felhívták a figyelmet a hitben való világtestvérségre. Nagyon fontos, hogy először is azt a világtestvériséget lássuk a maga igazi valójában, amelybe egyedül Isten tiszta Igéje kapcsol a velünk teljesen egy hitet vallókkal: a világ ötvenmilliónyi reformátusságával. Ezt mutatja fel tudományos hűséggel, pontossággal és mégis egyszerű szavakkal dr. Imre Lajos füzete.

A bevezetésben rámutat annak elengedhetetlen szükségére, hogy az egyetemes anyaszentegyházba bekapcsolódjunk. Nagyon fontosnak látom azt, amikor kiemeli, hogy a reformátusok közös nagy öröksége nem négyszáz évre, hanem az apostolokig megy vissza. „A ref. hit világszerte” c. fejezetben világrészek szerint tart seregszemlét, pontos számbeli adatokat is adva, az öt világrész ref. egyházairól. „A ref. világtestvériség munkája” c. alatt megemlíti a más egyházakra gyakorolt hatását, mely különösen a bibliaterjesztésben látszik meg, majd az Ige közvetlen hirdetését, mint központi szolgálatot, emeli ki („Isten a ref. egyházat a világ igehirdetőjévé akarja tenni”), utal a ref. egyházak iskolai munkájára, részletesen is bemutatja missziói munkáját. „A ref. egyházak élete” a következő alcím s itt különösen arra mutat rá, hogy a mi egyházunk szenvedő, hitvalló és harcoló egyház. Az utolsó fejezetben a Ref. Világszövetséget s annak igazi jelentőségét mutatja be: nem annyira szervezeti központ, mint sokkal inkább a szentek egységére segítő szerv.

Népünk nevelése ilyen tekintetben nagyon elhanyagolt: horizontját némileg csak külmissziói munkánk törte meg eddig. Itt van Imre Lajos füzetének rendkívüli jelentősége.

H. J

Olvasóinkhoz.

Az Ifjú Erdély kiadásában megjelent Joh. Val. Andreä, a XVI. század egyik jeles theologusának, az ev. egyház egykori püspökének 1619-ben irt és kiadott füzete, amely „Az Úr jámbor szolgálja“ címen a lelkipásztori élet és hivatás kérdéseivel könnyed, verses formában, de evangéllumi szellemben foglalkozik.

Ezt a füzetet, amelynek ára 10 lei, a kiadóhivatal jelen számba mellékelve megküldi ajándékban minden előfizetőnknek, aki előfizetésével a mult év végéig rendben van. Ezzel a csekély áru, de tartalmában igen értékes füzettel, amelynek értékét növeli az, hogy dr. Makkai Sándor fordította le s amely könnyed formája mellett a legsúlyosabb és legmélyebb magyarázatát adja a lelkeszi munka és hivatás jelentőségének, lapunk kiadóhivatala és szerkesztősége olvasóink iránti háldójának akar ktféjezést adni.

Kérjük olvasóinkat, hogy fogadják ezt az ajándékot szivesen.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL.

A csendes óra és családi áhitat könyve

az 1938. évre

A minden napra szóló igemagyarázatokat és imádságokat református néptünk minden rétege használhatja.

A 380 oldalas könyv ára izléses kiállításban 28 Lei.

Leszakíthatós bibliai tömbnaptár

az 1938. évre. — A minden napra igemagyarázatot, imádságot és éneket tartalmazó tömbnaptár falra akasztható, vagy íróasztalra állítható, művészi kivitelű kemény hátlappal 48 Lei.

Dr. Ravasz László:

Hit és engedelmesség

Prédikációk, beszédek, cikkek, előadások. 350 oldal. Ára 180 Lei.

Hazafelé.

Elmélkedések és imádságok nők számára. Finom indiai papíron előállítva ára: **200 Lei.**

A zarándok útja

Írta: BUNYAN JÁNOS. Fordította: SZABADI BÉLA.

Olcsó népies kiadás. — Ára 25 Lei.

Zengjen hálaének

A VII-ik bővített kiadás tartalmazza a régi énekeken kívül a pályadíjat nyert IKE indulót, valamint 25 újabb éneket. Ára 10 L.

A mi dalaink

ifjúsági daloskönyv második bővített kiadása. Ára 15 Lei.

Egész ember

Írta: Ivar Saeter. Fordította: Szigethy Béla. — Ára: 30 Lei.

Mit cselekedjem?

Legújabb „Élőkönyv“. A szolgálati munka vezérfonala.

Írta: László Dezső. — Ára: 16 Lei.

Megrendelhetők az „Ifjú“ kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theol.

A Kiáltó Szó könyvei:

---

1. sz. **A mi egyházunk.** Írták: Biró Sándor, Borbáth Dániel, dr. Inre Lajos, László Dezső, dr. Tavaszy Sándor és Zágony Anna, 88 oldal. Ára 18 Lei.

E könyv tartalma: 1. *Ami mindenkinek tudnia kell egyházunkról.*

1. Az egyház Krisztus teste. 2. Egyházunk hitvallása. 3. Miben különbözik a mi egyházunk a többi egyházaktól. 4. Egyházunk alkotmánya. 5. Egyházunk hatósága. 6. Egyházunk statisztikája. 7. Az ardeali református egyház kialakulása

II. *Az ardeali ref. egyház iskolái.* a) Elemi iskolák. b) Középiskolák. c) Főiskolák.

III. *Szeretetintézményeink.* 1. Diakonissza intézetünk és kórháza.

2. Árvaházunk. 3. Aggincsházaink. 4. Szeretetházaink

IV. *Egyházunk missziói munkái.* 1. Egyházunk belmissziói munkái. 2. Az IKÉ munkája. 3. Az ardeali ref. Leányszövetség. 4. Nőszövetségi munka. 5. A fértilszövetségekről. 6. Iratterjesztéseink. 7. Sáfársági mozgalom. 8. Egyházunk külmissziói munkája.

V. *Egyéb egyházi munkák.* 1. Egyházunk időszaki sajtója. 2. A Károli Gáspár Társaság.

2. sz. **Egészségügyi Tanácsadó.** Az ardeali magyar nép számára. Írta: dr. Jancsó Béla. 66 oldal. Ára 10 Lei

3. sz. **Szórványainkról.** Írták: Földes Károly, Gergely Ferenc, Horváth Jenő, Kovács Pál, Sass Kálmán és Szigethy Béla. 148 oldal. Ára 28 Lei.

E könyv tartalma: 1. A szórványkérdés hunedoarai szemmel. 2. A ciucmegei ref. diaszpóramisszióról. 3. A regáti misszió. 4. A királyhágómelléki ref. egyházkerület szórványai. 5. A mezőségi szórványok. 6. A megoldott kérék. A nagysajói egyházmegye szórványai.

4. sz. **Két tűz között.** A református egyház a modern magyar irodalom tükrében. Írta: László Dezső. 48 oldal. Ára 14 Lei.

5. sz. **Isten Igéjének szolgálata.** Írta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 Lei.

6. **A Reformáció mint döntés.** Írta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 Lei.

7. sz. **Isten akarata és a mi kívánságaink.** Írta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 L.

8. sz. **A református tan, annak lényege és feladata.** Írta: Barth Károly. Fordította: M. Nagy Ottó. Ára: 18 Lei.

Megrendelhetők az „Ifjú“ kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia